

Vene eesnimele mugandamine komi keelde

Eda-Riin Leego
Tartu Ülikool

Juhendajad: Eva Saar ja Nikolai Kuznetsov

2016 aasta bakalaureusetöö, mis uuris muutusi järgnevates domeenides:

- Nimestruktuur
- Rõhk
- Vokalism
- Konsonantism
- Kasutatavad tuletusliited

Komi isikunimesüsteem

- Ristiusueelne komi nimesüsteem koosnes tähenduslikest hüüdnimedest:

Görd 'punane', Raka 'vares', Kuim 'kolm'

- Vene nimed kirikukalendri nimede näol hakkasid nimevaramusse tulema seoses ristiusustamisega, 14. sajandil
- Paganlikud nimed ei kadunud aga kohe kasutuselt, nt ajalooallikatest võib neid leida ka sajandeid hiljem
- Kirikukalendri nimedega koos leidsid nimevaramusse tee ka vene paganlikud nimd nagu *Kisel'*, *Moroz*, *Ždan* jne

Analüüsitav keeleaines

- Kogutud autori koostatud kirjaliku küsitluse teel
- Kogumine toimus 2015. aasta detsembris Komimaal ning 2016. aasta jaanuaris Tartus
- 18 informanti seitsmelt murdealalt
- Küsitluses paluti kirjutada komikeelsed vasted 35-le erineva struktuuriga vene mehenimele ja 33 naisenimele
- Vasted paluti kirjutada kolme eri vanuse kohta: lapsed (u 5 a), täiskasvanud (u 30 a) ja eakad (u 70 a)

Nimeteisendi struktuur

- Tavaliselt lühendatud ühe- või kahe silbiliseks
- Rõhk esisilbil
- Aktiivselt kasutatakse ka sufikseid, tuletusaluseks on reeglina nime 1 silp
- Vanemate inimeste nimetamisel võidakse nimele lisada *bab* või *põtš* ('memm') või *d'ed'* ('taat')

Iri·na > Irö bab
Anato·l'i > Tol' ded

Rõhk

- Komi keelele on omane sõnarõhk esisilbil
- Ka mitmete nimeteisendite rõhk oli liikunud ette

Makši·m > Ma·kšim
Nata·l'ia > Na·tal'
Vita·l'ii > Vi·tal'ei

Rõhk 2

- Rõhk liikus tavaliselt ette lühendatud või kahesilbiliste nimede puhul
- Rõhu ette liikumine võis olla tingitud ka nimekuju laenamine alates pearõhulisest silbist:

Al'eksa·ndra > Sa·ndra

Edua·rd > A·rdo

Vokalism

- Vene *o* > komi illabiaalne keskkõrge keskvokaal *ö* (välja arvatud rõhuline *o* mittepalataalse konsonandi ees):

O·l'ga > Ö·l'ga

Bori·s > Bõ·ris

Rod'io·n > Rõ·d'ion

- Põhjavene dialektidele omase *oo*-tamise (*оканье*) tõttu algavad ka paljud *a*-algulised nimed komi keeles *ö*-ga

Andre·i > Ondre·i > Ö·ndrei; Ö·hö

Vokalism 2

- Ižma dialektis järgsilpides $\ddot{o} > e$:

Kiri·ll > Kire (ižma), vördle Kirö (teistes murretes)

- Ühe Ižma informandi vastustes oli nime alguses toimunud muutus $a > e$:

Al'eksa·ndr > El'esan

Al'ekse·i > El'ko

Vokalism 3

- $je > j\ddot{o}$ ($e > \ddot{u}\ddot{o}$) nime alguses

Jevge·nia > Jö·vgeñ bab

Jevge·ni > Jö·lgiñ; Jövgeñ

- Vokaalide assimileerumine

Jego·r > Jogor

Konsonantism

- Ka vene laensõnades esinevad häälikumuutused:

$h > k$ *Mihai-l > Mi-kailö*

$f > p$ *Ma-rfa > Ma-rpa*

- Kaashäälikuühendi kaotamine sõna alguses või ühe silbi piires:

Vlad'i-mir > Valad'imer, Lad'imir, La-d'imer, Laduk, Lar, Lad'

Al'eksa-ndr > Sa-ndõr, Õl'ösand'er, Õl'öksan

Konsonantism 2

- j -i ees oleva hääliku gemineerumine:

Tat'ja-na > Ta-t't'an

- $n > m$ nime alguses, toimus vaid mehenimedes, kus teiseks häälikuks oli l

Nikola-i > Miköl, Mikulai

Niki-ta > Mikita, Mikuš, Mi-kit

Kogutud nimedes kasutatavad tuletusliited

Sufiks	N ~ 5	M ~5	N ~30	M ~30	N ~70	M ~70	Kokku
-uk	249	147	18	4	4	0	422
-ö (-e)	7	27	26	60	41	36	197
-uš	39	26	10	6	4	0	85
-ik	0	41	1	12	0	3	57
-ko	2	3	15	13	1	0	34
-ka	8	6	3	4	0	0	21
-uša	14	2	4	0	0	0	20
-o	3	7	2	3	0	4	19
-ei	0	0	1	3	5	8	17
-uška	3	1	2	1	1	1	9
-iñña (-iñja)	1	0	2	0	3	0	6
-ašša (-ašja)	1	0	1	0	4	0	6
-(o/e)tška	5	0	1	0	0	0	6
-öi	0	0	2	0	0	2	4
-ok	0	2	0	1	0	1	4
-uñ	0	1	0	2	0	1	4
-eñña	0	0	0	0	3	0	3
-a	0	0	0	2	0	1	3
-uña	1	1	0	0	0	0	2
-eñka	2	0	0	0	0	0	2
-an	0	0	0	2	0	0	2
Üks kord esinenud sufiksid							11

Nimetuletus

- Kõige tihedamini kasutati deminutiivsufiksit *-uk*:

Al'eksa·ndr > Sa·šuk

N'i·na > N'i·nuk

- Tihti kasutati ka hellitavat või vokatiivset sufiksit *-ö (-e)*:

Miha·il > Mi·šö

Da·rja > Darö

- Samuti kasutati vene tuletusliiteid *-ko*, *-ka*, *-uša* jm.

Kokkuvõte

- Tänapäeval teavad ja kasutavad noored komid vene eesnimede komipäraseid kujusid
- Kasutatavates nimeteisendites pole alati toimunud kõik komi keelele omased muutused
- Nimede komipäraseks muutmise juures on kõige järjepidavam komikeelsete tuletusliidete kasutamine ja rõhu esisilbile toomine

Täna kuulamast!
АТТЬӖ!